

# עזרא, חגי סיכום לבגרות תנ"ך ממ"ד כתה יב' 5 יחידות

דודי זינגר

הערה: אין להסתמך רק על הסיכומים ללמידה לבגרות, חשוב להתעדכן באתר "ללמוד וללמד"

## רקע:

האימפריה הבבלית, תחת שליטתו של נבוכדנצר השני, כבשה את ממלכת יהודה בין השנים 586-597 לפנה"ס מלך יהודה, צדקיהו, שלא הלך בדרכי ה', לא הסכים לשמוע לדברי הנביא ירמיהו ומרד בבל, הוא נענש ואולץ לצפות בשחיתת בניו, ולאחר מכן נוקרו עיניו והוא הוגלה לבבל. יחד עם צדקיהו גורשה גם האוכלוסייה מן המעמד הבינוני ומעלה לבבל, בית המקדש הראשון חרב וביהודה נותרה רק דלת העם.

בשנת 539 לפנה"ס כבש כורש מלך פרס את בבל והיהודים שגלו בגלות בבל עוברים לחיות תחת ממלכת פרס.

## עזרא פרק א'

### הצהרת כורש

כורש מלך פרס נקט מדיניות יוצאת דופן כאשר אפשר למספר עמים (בבלים, מצרים ויהודים כמובן) לשוב לארצות מולדתם ולהקים שם את המקדשים שנהרסו בימי האימפריה הבבלית. העמים האלו לא קיבלו עצמאות פוליטית, הם עדיין היו כפופים לאימפריה הפרסית ולחוקיה, אך הם כן קיבלו אוטונומיה דתית-פולחנית.

א ובשנת אחת, לכורש מלך פרס, לכלות דבר-יהוה, מפני ירמיה: העיר יהוה, את-רוח כרש מלך-פרס, ויעבר-קול בכל-מלכותו, וגם-במכתב לאמר .

הצהרת כורש היא מתן אוטונומיה דתית לעם היהודי שגלה מארצו לבבל. היא ניתנה בשנת אחת לכורש מלך פרס, כלומר שנה אחת לאחר שייסד את האימפריה הפרסית, בשנת 538 לפני הספירה.

תוכן הצהרת כורש:

ב פה אָמַר, כָּרַשׁ מֶלֶךְ פָּרֶס-- כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ, נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם;  
וְהוּא-- פָּקַד עָלַי לְבָנוֹת-- לוֹ בַּיִת, בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. ג. מִי-בְכֶם מִכָּל-עַמּוֹ,  
יְהִי אֱלֹהֵינוּ עַמּוֹ, וַיַּעַל, לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה; וַיִּבֶן, אֶת-בַּיִת יְהוָה אֱלֹהֵי  
יִשְׂרָאֵל-- הוּא הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. ד. וְכָל-הַנְּשֹׂאֵר, מִכָּל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר  
הוּא גֵר-שָׁם-- וַנְּשֹׂאוּהוּ אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ, בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְרִכּוּשׁ וּבַבְּהֵמָה; עִם-  
הַנְּדָבָה-- לְבַיִת הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם.

הסבר:

1. כורש מדבר בשם ה' ואומר שה' ציווה עליו לבנות לו בית בירושלים.

2. כורש נותן ליהודים בבל רשות לעלות לציון

3. כורש מאשר ליהודים לבנות את בית המקדש

4. כורש מותיר לעולי בבל שנתרו בבל לצייד את העולים בכסף, זהב, רכוש, ובהמה  
עדי להקל על העולים את השיבה שלהם לציון

בהמשך הפסוקים נראה שכורש מאפשר תמיכה כספית מהמלך לבניית בית המקדש

הערה:

הצהרת כורש מאפשרת ליהודים לקבל אוטונומיה (עצמאות דתית)

הצהרת כורש לא מאפשרת ליהודים רשות לנהל את המדינה עם שלטון מדיני  
עצמאי.

## הנבואות המבשרות את שיבת ציון

על שיבתם של גולי יהודה לארץ ישראל מבשרים נביאי ה' שחיו לפני חורבן בית המקדש הראשון.

**ישעיהו** בנבואתו בפרק מדי-מה' מנבא על דמותו של כורש המכונה משיח, כמחריבה הגדול של בבל ובונה ירושלים ובית המקדש:

**פרק מה' פס' א': כה-אמר יהוה, למשיחו לכורש אשר-החזקתי בימינו לרד-לפניו גוים, ומתני מלכים, אפתח--לפתח לפניו דלתים, ושערים לא יסגרו.**

**פרק מד' פס' כו': מקים דבר עבדו, ועצת מלאכיו ישלים; האמר לירושלם תושב, ולערי יהודה תבנינה, וחרבותיה, אקומם. כז האמר לצולה, חרבי; ונהרתיך, אוביש. כח האמר לכורש רעי, וכל-חפצי ישלם; ולאמר לירושלם תבנה, והיכל תוסד.**

**ירמיהו** בנבואתו הטמיעה בלב שומעיה את הצפייה לגאולה מיד לאחר חורבנה של מלכות בבל, כפי שכתוב בפרק כט' שירמיהו שולח אגרת אל יושבי בבל, שגלו עם יהויכין, הוא מעודד אותם לבנות בתים ולטעת עצים משום ששובם לארץ ישראל יתרחש רק בעוד שבעים שנים.

**ה בנו בתים, ושבו; ונטעו גנות, ואכלו את-פרין. וקחו נשים, והולידו בנים ובנות, וקחו לבניכם נשים ואת-בנותיכם תנו לאנשים, ותלדנה בנים ובנות; ורבו-שם, ואל-תמעטו. וז ודרשו את-שלום העיר, אשר הגליתי אתכם שמה, והתפללו בעדה, אל-יהוה: כי בשלומה, יהיה לכם שלום. ח פי כה אמר יהוה צבאות, אלהי ישראל, אל-ישיאו לכם נביאיכם אשר-בקרבתכם, וקסמיכם; ואל-תשמעו, אל-חלמתיכם, אשר אתם, מחלמים. ט פי בשקר, הם נבאים לכם בשמי: לא שלחתיים, נאם-יהוה. י פי-כה, אמר יהוה, כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה, אפקד אתכם; והקמתי עליכם, את-דברי הטוב, להשיב אתכם, אל-המקום הזה.**

## הצהרת כורש בתנ"ך

הצהרת כורש מופיעה בתנ"ך בשלוש מקומות שונים:

1. בסוף התנ"ך בספר דברי הימים.

כב ובשנת אחת, לכורש מלך פרס, לכלות דבר-יהוה, בפי ירמיהו--העיר יהוה, את-רוח  
כורש מלך-פרס, ויעבר-קול בכל-מלכותו, וגם-במכתב לאמור. כג זה-אמר כורש מלך  
פרס, כל-ממלכות הארץ נתן לי יהוה אלהי השמים, והוא-פקד עלי לבנות-לו בית,  
בירושלם אשר ביהודה: מי-בכם מפל-עמו, יהוה אלהיו עמו--ויעל

הערה: בפרק האחרון של דברי הימים ב' – הפרק האחרון בתנ"ך, מתואר חורבן בית  
המקדש הראשון וגלות העם, בפס' האחרונים כתוב שהחורבן הסתיים בימי כורש  
שנתן ליהודים רשות לעלות לארץ ישראל.

בפס' אלו מוזכרת רק הרשות שנתן כורש ליהודים לעלות לארץ ישראל, כחלק  
מסגירת המעגל שהחל בחורבן בית המקדש הראשון ומסתיים בשיבת ישראל  
לארצם.

2. בספר עזרא פרק א'

ב זה אמר, כורש מלך פרס-- כל ממלכות הארץ, נתן לי יהוה אלהי השמים; והוא-פקד עלי  
לבנות-לו בית, בירושלם אשר ביהודה. גמי-בכם מפל-עמו, יהי אלהיו עמו, ויעל, לירושלם  
אשר ביהודה; ויבן, את-בית יהוה אלהי ישראל--הוא האלהים, אשר בירושלם. דוכל-  
הנשאר, מפל-המקמות אשר הוא גר-שם--ינשאוהו אנשי מקמו, בכסף ובזהב וברכוש  
ובבהמה; עם-הנדבה--לבית האלהים, אשר בירושלם.

בפס' אלו מוזכרת הצהרת כורש כחלק מתיאור תהליך שיבת ציון ובניין בית  
המקדש

3. בספר עזרא פרק ו'

א באדון דריוש מלכא, שם טעם; ובקרו בבית ספריא, די גנזיא מהחתי תמה--  
בבבל. ב. והשתכח באחמטא, בבירתא די במדי מדינתא-- מגלה חדה; וכן- כתיב בגוה,  
דכרונה.

ג בשנת חדה לכורש מלכא, כורש מלכא שם טעם-- בית-אלהא בירושלם ביתא יתבנא, אתר  
די-דבחין דבחין ואשוהי מסובלין; רומה אמין שתין, פתיה אמין שתין. ד נדבכין די-אבן  
גלל, תלתא, ונדבך, די-אע חדת; ונפקתא-- מן-בית מלכא, תתיב. ה. ואף מאני בית-אלהא,  
די דהבה וכספא, די נבוכדנצר הנפק מן-היכלא די-בירושלם, והיכל לבבל-- יתבונן, ויהך  
להיכלא די-בירושלם לאתרה, ותחת, בבית אלהא.

בפס' אלו מוזכרת הצהרת כורש כחלק מתיאור החלטתו של דריוש מלך פרס לבחון  
בירור האם ניתן אישור ליהודים לבנות את בית המקדש, זאת לאחר שבנייתו  
הופסקה בימי המלך ארתחשסתא לאחר שהגיעו תלונות מצד שונאי ישראל  
שהיהודים.

**לסיכום** - ההקשרים בהם מוזכרת הצהרת כורש בתנ"ך:

**בספר דברי הימים** - מוזכרת הצהרת כורש ( באופן מצומם) כחלק מסגירת המעגל  
שהתחיל בחורבן בית המקדש הראשון ויסתיים בחזרת ישראל לארצם

**בספר עזרא פרק א'** - מוזכרת הצהרת כורש כחלק מתיאור נרחב של חזרת ישראל  
לארצם.

**בספר עזרא פרק ו'** - מוזכרת הצהרת כורש כחלק מתיאור בדיקתו של המלך דריוש,  
האם ניתן אישור ליהודים לבנות את בית המקדש

**הערה:**

- הצהרת כורש מוזכרת באופן מלא בפרק א' ובפרק ו' בספר עזרא ובאופן מצומצם בספר דברי הימים.
- בפרק ו' בספר עזרא מוזכרת הצהרת כורש בשפה הארמית כמסמך מנהלתי רשמי של ממלכת פרס.

## התממשות הצהרת כורש

חלק (קטן) מהגולים שהיו בבל עלו לישראל.

ה ויקומו ראשי האבות, ליהודה ובנימו, והכהנים, והלוים; לכל העיר האלהים, את-רוחו, לעלות לבנות, את-בית יהוה אשר בירושלם.

האנשים שנשארו בבל שלחו תמיכה כלכלית עם העולים בשביל לעזור בבניית ירושלים ובית המקדש.

ו וכל-סביבתייהם חזקו בידיהם, בכלי-כסף בזהב ברכוש ובבהמה ובמגדנות-- לבד, על-פל-התנדב.

כורש נותן למנהיג היהודים – ששבצר, כלים שהבבלים לקחו מבית המקדש, חשוב לשים לב שלא מדובר בכלים המרכזיים (מנורה, הארון ושולחן הפנים ומזבח הקטורת).

ז והמלך פורש, הוציא את-פלי בית-יהוה, אשר הוציא נבוכדנצר מירושלם, ויתנם בבית אלהיו. ח ויוציאם, פורש מלך פרס, על-יד, מתרדת הגזבר; ויספרם, לששבצר, הנשיא, ליהודה. ט ואלה, מספרם: אגרטלי זהב שלשים, אגרטלי-כסף אף, מחלפים, תשעה ועשרים. י כפורי זהב, שלשים- כפורי כסף משנים, ארבע מאות ועשרה; פלים אחרים, אף. יא כל-פלים לזהב ולכסף, חמשת אלפים וארבע מאות; הפל העלה ששבצר, עם העלות הגולה--מבבל, לירושלם.

הערה:

בפרק מוקדשים פס' רבים העוסקים בהעלאת כלי המקדש, יש בכך השלמה לנבואת הנביא ירמיהו בפרק כז':

כא פי כה אמר יהוה צבאות, אלהי ישראל--על-הפלים, הנותרים בית יהוה, ובית מלך-יהודה, וירושלם. כב בבילה יובאו, ושמה יהיו--עד יום פקדי אתם, נאם-יהוה, והעליתים והשיבתים, אל-המקום הזה.

הערה:

הכלים הועברו לארץ ישראל על ידי שבצר המכונה בפס' ח' "הנשיא ליהודה":

ח ויוציאם, כורש מלך פרס, על-יד, מתרדת הגזבר; ויספרם, לששבצר, הנשיא, ליהודה.

שאלה: מי היה שבבצר?

תשובה:

במפרשים ישנן שתי דעות לגבי שאלה זאת:

1. ששבצר הוא זרובבל – שתי העליות המוזכרות בפרק א' וב' הן תיאור של אותה העלייה בהנהגתו של אותו מנהיג.
2. שבבצר וזרובבל הם מנהיגים שונים- שתי העליות המוזכרות בפרק א' ובפרק ב' הן עליות שונות הם מנהיגים שונים.

### השוואה בין העליות בפרק א' ובפרק ב':

זרובבל- מנהיג מדיני וישוע הכהון הגדול- מנהיג רוחני	שבבצר	המנהיג
מוזכר בעיקר עליית עשרות אלפי אנשים	מוזכר בעיקר העלאת כלי המקדש	תיאור העלייה

- יש הטוענים שמדובר באותה העלייה ושבבצר הוא זרובבל.
- יש הטוענים שמדובר בעליות שונות.

### פרק ב'

בפרק ב' מתוארת עלייה המונית של עשרות אלפי עולים שעלו באותו הזמן, יחד עם זאת יש לזכור שרוב העם נשאר בבל.

התוכן העיקרי של פרק ב'

התוכן	פסוקים
שמות מנהיגי העם שעלו מהגולה לארץ ישראל בתחילת ימי שיבת ציון	א'-ב
רשימת האנשים מבין העולים שיש להם יחוס משפחתי ידוע	ג'-כ'
פירוט שמות מקומות בארץ ומספר העולים שהיה להם יחוס למקומות אלו	כא'-לה'
רשימת הכוהנים והלוויים ( אין להם לאן לחזור, כי עריהם מפוזרות)	לו'-מב'
רשימת אנשים שעלו לארץ והייתה להם בעיה בייחוס המשפחתי	מג'-סג'
סיכום מספר העולים והרכוש שלהם. 42,360 איש	סד'-סז'
סך התרומות שנתנו ראשי המשפחות לבניית בית המקדש	סח'-סט'
סיום הפרק- התיישבות העולים הייתה באותם המקומות שהם נטשו בעבר	ע'



**הערה:**

החזרה העולים לערים שהם עזבו לפני החורבן המתוארת בפס' א' ובפס' ע'

א וְאֵלֶּה בְּנֵי הַמְּדִינָה, הָעָלִים מִשְׁבֵּי הַגּוֹלָה, אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר (נְבוּכַדְנֶצַּר)  
מֶלֶךְ-בָּבֶל, לְבָבֶל; וַיָּשׁוּבוּ לִירוּשָׁלַם וַיהוָה, אִישׁ לְעִירוֹ.

ע וַיָּשׁוּבוּ הַכְּהֻנִים וְהַלְוִיִּם וּמִן-הָעָם וְהַמְּשֻׁרָרִים וְהַשׁוֹעָרִים, וְהַנְּתִינִים--בְּעָרֵיהֶם;  
וְכָל-יִשְׂרָאֵל, בְּעָרֵיהֶם.

היא התגשמות נבואתו של הנביא ירמיהו בפרק לא' פס' כ'

כ הַצִּיבִי לְךָ צִינִים, שְׁמִי לְךָ תִּמְרוּרִים--שְׁתִּי לְבָד, לְמַסְלָה דָרָךְ הַלְכָתִי (הַלְכָתִי);  
שׁוּבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, שְׁבִי אֶל-עֲרִיךְ אֱלֹהֶיךָ.

**ייחוסם של המנהיגים:**

ב אֲשֶׁר-בָּאוּ עִם-זָרְבָבֶל, יִשׁוּעַ נְחֻמְיָה שְׂרָיָה רַעְלִיָה מְרַדְכִי בְלָשָׁן מְסַפֵּר בְּגוֹי--  
רְחוּם בְּעֵנָה: מְסַפֵּר, אֲנָשִׁי עִם יִשְׂרָאֵל.

**הערה:**

זרובבל המנהיג המדיני ( פחה) וישוע הכוהן המנהיג הרוחני הנזכרים בראשית הרשימה הם צאצאים ישירים לבתי המלוכה והכהונה, לפי רשימת יוחסין מספר דברי הימים.

זרובבל הוא צאצא של יהויכין מלך יהודה.

ישוע הכהן הוא צאצא ישיר של אהרון הכהן.

הייחוס המיוחד של זרובבל וישוע מגדיל את הצפיות של העם שבימי כורש תבוא הגאולה השלמה.

**הערה:**

הצפיות מהתקופה לכך שמדובר בגאולה השלמה, לעומת המציאות ההיסטורית עצמה, יצרו משבר עמוק, כפי שנראה בהמשך, כבר בייסוד המקדש ואפילו בזמן חנוכת המקדש, השמחה לא הייתה שלמה.

דוגמאות לפערים בין הצפיות למציות:

המצוי	הצפיות
רק חלק מהעם בחר לעלות לארץ ישראל	ניתנה רשות לכל העם לעלות לארץ ישראל
כלי המקדש המרכזיים ( ארון, מנורה, שולחן) לא הוחזרו לעולים	הוחזרו לעולים כלי המקדש
נתנה רק אוטונומיה, והיהודים המשכו לחיות תחת שלטון ממלכת פרס	הייתה צפייה לשלטון יהודי בארץ ישראל
היו עיכובים רביים בבניית המקדש	הייתה צפייה לבנייה מהירה של בית המקדש

פרק ג'

השלבים הראשונים של בניין בית המקדש

א וַיַּגַּע הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעָרִים; וַיֹּאסְפוּ הָעָם כָּאִישׁ אֶחָד, אֶל-יְרוּשָׁלַם. ב וַיִּקָּם יֵשׁוּעַ בֶּן-יֹצָדָק וְאָחִיו הַכֹּהֲנִים, וְזָרְבָבֶל בֶּן-שָׁאֲלֻתַיָּאֵל וְאָחִיו, וַיִּבְנוּ, אֶת-מִזְבַּח אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל-- לְהַעֲלוֹת עָלָיו, עֹלוֹת, כַּכְּתוּב, בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ-הָאֱלֹהִים. ג וַיִּכְנְסוּ הַמִּזְבֵּחַ, עַל-מְכוֹנְתָיו, כִּי בָאִימָה עָלֵיהֶם, מֵעַמֵּי הָאָרְצוֹת; וַיַּעַל (וַיַּעֲלוּ) עָלָיו עֹלוֹת לַיהוָה, עֹלוֹת לְבָקָר וְלָעֶרֶב. ד וַיַּעֲשׂוּ אֶת-חַג הַסֻּכּוֹת, כַּכְּתוּב; וְעֹלַת יוֹם בְּיוֹם בְּמִסְפָּר, כַּמִּשְׁפַּט דָּבָר-יוֹם בְּיוֹמוֹ. ה וְאַחֲרֵי-כֵן עֹלַת תְּמִיד, וְלֶחֶדָשִׁים, וְלִכְל-מוֹעֲדֵי יְהוָה, הַמִּקְדָּשִׁים; וְלִכְל מִתְנַדָּב נִדְבָה, לַיהוָה. ו מִיּוֹם אֶחָד, לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, הַחֲלוּ, לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לַיהוָה; וְהִיכַל יְהוָה, לֹא יִסָּד.

הסבר:

פעולת הבנייה הראשונה של שבי ציון מתוארת בתחילת הפרק והיא בניית המזבח ומיד לאחר מכן החלו שבי ציון לחדש את עבודת הקורבנות.

שאלה:

מדוע מתחילים העולים בבניית המזבח עוד לפני בניית בית המקדש השני?

תשובה:

הקמת בית המקדש דורשת זמן רב והערכות גדולה, לעומת זאת בניית המזבח פשוטה ומהירה יותר, שבי ציון בונים תחילה את המזבח על מנת שיוכלו להתחיל בעבודת הקורבנות כבר בתחילת חודש תשרי לשנה הראשונה שלהם בארץ ישראל.

ז ויתנו-כסף-- לחצבים, ולחרשים; ומאכל ומשתה ושמן, לצדנים ולצרים, להביא עצי ארזים מן-הלבנון אל-ים יפוא, כרשיון פורש מלך-פרס עליהם.

ח ובשנה השנית, לבואם אל-בית האלהים לירושלם, בחדש, השני-- החלו זרבל בן-שאלתיאל וישוע בן-יוצדק ושאר אחיהם הכהנים והלויים, וכל-הבאים מהשבי ירושלם, ויעמידו את-הלויים מבן עשרים שנה ומעלה, לנצח על-מלאכת בית-יהוה. ט ויעמד ישוע בןיו ואחיו קדמיאל ובניו ובני-יהודה, כאחד, לנצח על-עשה המלאכה, בבית האלהים: { ס } בני, חנדד, בניהם ואחיהם, הלויים. י ויסדו הבנים, את-היכל יהוה; ויעמידו הכהנים מלבשים בחצרות, והלויים בני-אסף במצלתים-- להלל את-יהוה, על-ידי דויד מלך-ישראל.

### הערה:

בפסוקים ז' –ח' מפורטות פעולות נוספות שעשו שבי ציון לאחר בניית המזבח והקרבת הקורבנות:

1) שילמו כסף לבעלי מלאכה והזמנו חומרים שישמשו לצורך בניית בית המקדש.

2) מינו את הלויים שיהיו אחראים על בניית בית המקדש.

3) הניחו את היסודות לבניין בית המקדש וערכו טקס לאחר הנחת היסודות של בית המקדש.

### תגובת העם לייסוד בית המקדש

יא ויענו בהלל ובהודת ליהוה, כי טוב--כי לעולם חסדו, על-ישראל; וכל-העם הריעו תרועה גדולה בהלל, ליהוה, על, הוסד בית-יהוה. יב ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים, אשר ראו את-הבית הראשון בייסודו--זה הבית בעיניהם, בכים בקול גדול; ורבים בתרועה בשמחה, להרים קול. יג ואין העם, מכירים קול תרועת השמחה, לקול, בכי העם: כי העם, מריעים תרועה גדולה, והקול נשמע, עד-למרחוק.

### הסבר:

בפס' יא' מתוארת השמחה שהייתה בקרב העם בעת ייסוד בית המקדש השני.

בפס' יב'-יג' מתואר הקושי של אותם שראו את בית המקדש הראשון להשתתף בשמחה, מאחר ובית המקדש השני היה נראה להם קטן, פחות מכובד ויפה ביחס לבית המקדש הראשון.

**הערה:**

השמחה של שבי ציון בעת ייסוד בניין בית המקדש, היא התגשמות נבואתו של ירמיהו בפרק לג':

י כה אמר יהוה, עוד ישמע במקום-הזה, אשר אתם אמרים, חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה-- בערי יהודה, ובחצות ירושלים, הנשמות מאין אדם ומאין יושב, ומאין בהמה. יא קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול אמרים הודו את-יהוה צבאות כי-טוב יהוה כי-לעולם חסדו, מבאים תודה בית יהוה: כי-אשיב את-שבות-הארץ כבראשנה, אמר יהוה.

**פרק ד' ( פס א'-ה' ופס' כד')**

**הקדמה:**

**צרי יהודה** ובנימין היו הגויים שסנחריב מלך אשור הושיב בשומרון לאחר הגליית עשרת השבטים וחורבן ממלכת ישראל, כחלק ממדיניות ממלכת אשור של החלפת האוכלוסייה במקומות אותם הם כבשו, אותם תושבים התגיירו בגלל שהם פחדו מהאריות שהיו בארץ והחלו לטרוף אותם, הם ראו בכך סימן שאלוקי הארץ כועס עליהם, ולכן הם התגיירו.

**בני הגולה** הם שבי ציון, אותם היהודים שעלו מהגולה לארץ ישראל והחלו לבנות את ירושלים.

**עיכובים בבניית בית המקדש**

א וישמעו, צרי יהודה ובנימן: כי-בני הגולה בונים היכל, ליהוה אלהי ישראל. ב ויגשו אל-זרבבל ואל-ראשי האבות, ויאמרו להם נבנה עמכם-- כי ככם, נדרוש לאלהיכם; ולא (ולו) אנחנו זבחים, מימי אסר חדן מלך אשור, המעלה אתנו, פה.

**הסבר:**

"צרי יהודה ובנימין" בקשו מ"בני הגולה" להיות שותפים בבניית בית המקדש, הם נמקו את בקשתם בכך שגם הם מאמינים בה' ועובדים אותו.

ג ויאמר להם זרפבל וישוע, ושאר ראשי האבות לישראל--לא-לכם ולנו, לבנות בית לאלהינו: כי אנחנו יחד נבנה, ליהוה אלהי ישראל, כאשר צונו, המלך פורש מלך-פרס .

### הסבר:

ראשי העם דחו את בקשת "צרי יהודה ובנימין" מהסיבות הבאות:

1. מניע שלילי: לדעת רש"י צרי יהודה לא רצו להיות שותפים לבניית בית המקדש, אלא רצו להשתתף בבנייתו במטרה לעכב את בנייתו ואף לבטלו.
2. בעיה רוחנית: לדעת המלבי"ם צרי יהודה רצו להיות שותפים אמתיים בבניית בית המקדש, אך לא ניתן היה לשתף אותם מאחר והם עבדו גם עבודה זרה ומטרתם הייתה לעבוד בבית המקדש גם לה' וגם לאלילים אחרים

ד ויהי, עם-הארץ--מרפים, ידי עם-יהודה; ומבלהים (ומבְּהֵלִים) אותם, לבנות. ה וסכרים עליהם יועצים, להפר עצתם--כל-ימי, פורש מלך פרס, ועד-מלכות, דרינוש מלך-פרס .

### הסבר:

צרי יהודה פעלו בדרכים שונים לעיכוב בניית בית המקדש:

1. הם ניסו לייאש את בוני בית המקדש ולומר להם שהם לא יצליחו לסיים את בנייתו.
2. הם איימו על בוני בית המקדש שהם יפגעו במי שימשיך לבנות אותו.
3. הם שכרו יועצים שיתנו להם עצות, איך לבטל את האישור שניתן ליהודים לבנות את בית המקדש.

## ביטול הרשות ליהודים לבנות את בית המקדש:

כד באדיון, בטלת עבדת בית-אלהא, די, בירושלם; וְהוֹת, בְּטָלָא, עד שנת תרתין, למלכות דריוש מלך-פרס.

**הסבר:** ניסיונות צרי יהודה לעצור את בניית בית המקדש הצליחו, כמו שכתוב בפס' כד': " אז בטלה עבודת בית האלוקים אשר בירושלים והייתה בטלה עד שנת שתיים למלכות דריוש מלך פרס.

**הערה:** בפסוקים ו'-כג' שלא נלמדים לבגרות מסופר שצרי יהודה שלחו איגרת למלך פרס והאשימו את היהודים שהם מנצלים את בניית בית המקדש וחומת ירושלים למרד כנגד פרס.

### פרק ה'-ו'

#### רקע:

**בפרק ד'** למדנו שצרי יהודה ובנימין הצליחו לשכנע את מלך פרס שהיהודים מתכוונים להשתמש באישור לבניית חומות ירושלים ובית המקדש במטרה למרוד בו, כתוצאה מכך המלך ציווה להפסיק את הבניה.

חגי וזכריה היו מהנביאים שחיו בתקופת שיבת ציון, הנבואות שלהם כתובות בתנ"ך בספר "תרי עשר".

#### הערה:

פרקים ה'-ו' כתובים בשפה הארמית, במהלך הלימוד נעסוק בפסוקים בתרגום לעברית.

## פרק ה'

א וינבא חגי הנביא וזכריה בן עדוא הנביאים על היהודים אשר ביהודה ובירושלים, בשם אלהי ישראל אליהם. באז קמו זרבבל בן שאלתיאל וישוע בן יוצדק, ויחלו לבנות את בית האלהים אשר בירושלים, ועמהם נביאי האלהים תומכים אותם.

**הסבר:** בניית העיר חודשה ללא אישורו של מלך פרס בעידודם של הנביאים חגי וזכריה.

ג בו בזמן בא אליהם תתני פחת עבר הנָהָר, ושָׁתַר בּוֹזָנִי וְחִבְרִיָהֶם, וְכֵן אָמְרוּ לָהֶם: מִי שָׁם לָכֶם צוֹ אֶת הַבַּיִת הַזֶּה לְבָנוֹת וְחוּמָהּ זֶה לְהִשְׁלִים? ד אַז אָמְרָנוּ לָהֶם לֵאמֹר: מִי הֵם שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בּוֹנִים אֶת הַבַּיִת הַזֶּה? ה וְעֵין אֱלֹהֵיהֶם הִיָּתֶה עַל זִקְנֵי הַיְהוּדִים, וְלֹא בָטְלוּ אוֹתָם עַד שֶׁהִפְקְדָה אֶל דָּרִיּוֹשׁ תֵּלֶד, וְאִז יָשִׁיבוּ אֲגֵרֶת עַל זֶה.

**הסבר:** בנוסף מסופר בפרק ה' שתתני השליט בישראל מטעם מלך פרס ברר עם הבונים מי נתן להם את האישור לבנות את העיר, הם ענו לו שעוד מימי המלך כורש ניתן להם אישור וכעת הם מסיימים את אשר התחילו עוד בימי כורש

ו העתק האגרת אשר שלח תתני פחת עבר הנהר, ושתר בוזני וחבריו הפרסים אשר בעבר הנהר, אל דריוש המלך. זאת הדבר שלחו אליו, וכן כתוב בתוכו: לדריוש המלך כל השלום. ח ידוע יהי למלך אשר הלכנו ליהודה המדינה לבית האל הגדול, והוא נבנה אבן גלל ועץ מושם בפתלים, ועבודה זו במרץ נעשית ומצליחה בידם. ט אז שאלנו לזקנים האלה ואמרנו להם לאמר: מי שם לכם צו, הבית הזה לבנות והחומה הזאת להשלים? י ואף שמותיהם שאלנו אותם להודיעך, אשר נכתב שם האנשים אשר בראשיהם.

יא וכן הדבר השיבוננו לאמר: אנחנו הם עבדיו של אלהי השמים והארץ, ובונים את הבית אשר היה בנוי מלפני זה שנים רבות, ומלך גדול לישראל בנהו והשלימו. יב אך מאשר הכעיסו אבותינו לאלהי השמים, נתן אותם ביד נבוכדנצר מלך בבל הפשדי, ואת הבית הזה החריבו ואת העם הגלה לבבל.

יג אולם בשנת אחת לכורש מלך בבל, פורש המלך שם צו לבנות בית אלהים הזה. יד ואף הפלים של בית האלהים של זהב וכסף, אשר הוציא נבוכדנצר מן ההיכל אשר בירושלים והוביל אותם להיכל של בבל, הוציא אותם פורש המלך מן ההיכל של בבל, ונתנו לששצצר שמו, אשר פחה שמו. טו ויאמר לו: אלה הפלים שא, לך הורד אותם בהיכל אשר בירושלים, ובית האלהים יבנה על מקומו.

טז אז ששצצר זה בא, נתן יסודות של בית האלהים אשר בירושלים, ומן אז ועד עתה הוא נבנה ולא נשלם. יז ועתה אם על המלך טוב, יבקר בבית הגנזים של המלך שם אשר בבבל, אם יש אשר מן פורש המלך הושם צו לבנות בית אלהים זה בירושלים, ורצון המלך על זה ישלח אלינו.

הסבר: בעקבות תשובת היהודים שולח תתני איגרת למלך דריווש על מנת לברר האם היהודים דוברי אמת ואכן הם קבלו אישור בימי כורש לבניית ירושלים.



פרק ו'

א אז דריוש המלך שם צו, ויבקרו בבית הספרים אשר את הגנזים מניחים שמה בבבל. ב ונמצא באחמתא, בבירה אשר במדי המדינה, מגלה אחת, וכן כתוב בתוכה הזכרון:

הסבר: המלך דריוש מצווה לבדוק בבית הספרים האם נמצאת שם מגילה ובו כתובה הצהרת כורש, ואכן נמצאה ההצהרה.

ג בשנת אחת לכורש המלך, כורש המלך שם צו: בית האלהים אשר בירושלים הבית יבנה, מקום אשר זבחים זבחים, ויסודיו מוקמים, רומו אמות ששים רחבו אמות ששים. ד נדבכים של אבן גלל שלשה, ונדבך של עץ אחד, וההוצאה מבית המלך תנתן. ה ואף פלי בית האלהים של זהב וכסף, אשר נבוכדנצר הוציא מן ההיכל אשר בירושלים והוביל לבבל, ישיבו וילך להיכל אשר בירושלים למקומו, ותניח בבית האלהים.

הסבר: פירוט הצהרת כורש בפרק ו' שונה במעט מההצהרה שבפרק א', מאחר ובפרקנו הוא מופיע כמסמך מנהלי המפרט את ציווי המלך בעוד בפרק א' הצהרת כורש מופיעה כמסמך המופנה לעם ומפרט את דברי המלך כורש.

הצהרת כורש פרק ו'	הצהרת כורש פרק א'
מוזכר היתר שנתן כורש ליהודים לבנות את בית המקדש	כורש מזכיר שה' ציווה אותו לבנות את בית המקדש בירושלים
מוזכר פירוט המידות של בית המקדש שייבנה והחומרים מהם ייבנה	כורש נותן אישור ליהודים לעלות לירושלים
מוזכר שהוצאות הבנייה ישולמו מאוצרו של המלך	כורש נותן אישור ליהודים לבנות את בית המקדש
מוזכר שניתנה ליהודים רשות להחזיר חלק מכלי המקדש לירושלים	כורש מאשר ליהודים שנשארו בבל להעביר ליהודים העולים כספי נדבה לבניית בית המקדש

ו עתה תתני פחת עבר הנהר, שתר בוזני וחבריהם, הפרסים אשר בעבר הנהר, מרחקים היו משם. הניחו לעבודת בית האלהים הזה פחת היהודים ולזקני היהודים, בית אלהים זה יבנו על מקומו. **ח וממני הושם צו, לאשר תעשו עם זקני היהודים האלה לבנות את בית האלהים הזה, ומנכסי המלך שמתת עבר הנהר, במהרה ההוצאה תהיה נתנת לאנשים האלה אשר לא לבטל. ט ומה שהם צריכים, ובני בקר ואילים וכבשים לעולות לאלהי השמים, חטים מלח יין ושמן, כמאמר הפהנים אשר בירושלים, יהי נתן להם יום ביום בלא משגה. י אשר יהיו מקריבים ניחוחים לאלהי השמים, ומתפללים לחיי המלך ובניו. יא וממני הושם צו, כי כל איש אשר ישנה הדבר הזה, יסח עץ מביתו וזקוף יכה עליו, וביתו אשפה יעשה על זה. יב והאלהים אשר שכן שמו שם, ימגר כל מלך ועם אשר ישלח ידו לשנות, לחבל את בית האלהים הזה אשר בירושלים. **אני דריוש נתתי צו, מהרה יעשה!****

הסבר: דריוש מלך פרס מצווה על אנשיו לדאוג להשלמת בניית בית המקדש

יג אז תתני פחת עבר הנהר, שתר בוזני וחבריהם, עבור אשר שלח דריוש המלך, כן מהרה עשו. יד וזקני היהודים בונים ומצליחים, בנבואת חגי הנביא וזכריה בן עדוא, ויבנו ויתקנו במצות אלהי ישראל, ובמצות כורש ודריוש וארתחששתא מלך פרס. טו וישלם הבית הזה עד יום שלשה לחדש אדר, אשר היא שנת שש למלכות דריוש המלך.

הסבר:

בניית בית המקדש הסתיימה **בי"ג באדר בשנה השישית למלכות של דריוש, הבנייה נמשכה ארבע וחצי שנים**, היא חודשה בשנה השנייה של דריוש (פרק ד' פס' כד') והסתיימה בשנה השישית למלכותו (פרק ו' פס' טו').

הערה:

מתוך הפסוקים ניתן לראות שבניית בית המקדש נמשכה בזכותם של **נביאי ישראל חגי וזכריה, שבי ציון, ובזכותו של מלכי פרס.**

## חנוכת בית המקדש השני

טז וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּים וּשְׂאֵר בְּנֵי הַגּוֹלָה, חֲנֻכַּת בַּיִת הָאֱלֹהִים הַזֶּה בַּחֲדוּהָ. יז וַיִּקְרִיבוּ לְחֻנֻּכַּת בַּיִת הָאֱלֹהִים הַזֶּה פָּרִים מֵאֵה אֵילִים מֵאֲתֵיִם, כְּבָשִׂים אַרְבַּע מֵאוֹת, וַצִּפְרִי עֲזִים לְחֻטָּאת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשֶׂר, לְמִסְפַּר שַׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל. יח וַיִּקְיֵמוּ אֶת הַכֹּהֲנִים בְּפִלְגוֹתֵיהֶם וְהַלְוִיִּים בְּמַחְלְקוֹתֵיהֶם, עַל עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, כְּכַתֵּב סֵפֶר מֹשֶׁה.

### הסבר:

בפס' אלו מתוארת חנוכת בית המקדש השני שכללה:

א. הקרבת קורבנות

ב. העמידו את הכוהנים והלוויים בתפקידים שלהם בבית המקדש.

### הערה:

בחנוכת בית המקדש השני הקריבו 12 עזים כנגד 12 שבטי ישראל, זהו סמל לכך שהמקדש מיועד לכלל ישראל ולא רק לאותם האנשים שבנו אותו.

### מאפייני תיאור חנוכת בית המקדש השני:

א. תיאור חנוכת בית המקדש השני קצר מאוד, במיוחד בהשוואה לתיאור חנוכת בית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך, כפי שמופיע בספר מלכים א' פרק ח'.

ב. לא היה גלוי של השראת השכינה במקדש, ולא ירדה אש ניסית.

ג. מתוארים מעט מאוד ביטויי שמחה

### שאלה:

מדוע ישנם מעט תיאורי שמחה בתיאור חנוכת בית המקדש השני?

### תשובה:

א. בית המקדש השני היה בדרגה פחותה ביחס לבית המקדש הראשון:

1. לא היה בו גלוי של השראת שכינה.

2. לא ירדה אש ניסית מהשמיים ושרפה את הקורבנות.

3. ארון הקודש לא היה בקודש הקודשים.

4. בית המקדש השני היה קטן בגודלו מבית המקדש הראשון (עד שבה הורדוס ושיפץ אותו בתקופה מאוחרת יותר).

ב. מצבו הקשה של תושבי ירושלים שכלל בעיות כלכליות, ביטחוניות (חומות העיר היו פרוצות), ורוחניות (נישואי תערובת ובעיות בשמירת המצוות).

## חגי פרק א'

### רקע:

שבי ציון הפסיקו את בניית בית המקדש, בגלל שצרי יהודה הצליחו לשכנע את מלך פרס שבסיום בניית בית המקדש וירושלים היהודים ימרדו בו, ולכן הוא אסר עליהם להמשיך בבניית בית המקדש וירושלים.

א בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם, לְדַרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁשִׁי, בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ--הָיָה דְבַר-יְהוָה בְּיַד-חֲגִי הַנְּבִיא, אֶל-זַרְבָּבֶל בֶּן-שָׁאֲלֻתִיאֵל פֶּחַת יְהוּדָה, וְאֶל-יְהוֹשָׁע בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לֵאמֹר

**הסבר:** בא' באלול בשנה השנייה למלכותו של המלך דריווש, התנבא חגי ואמר את דבריו למנהגי העם: זרובבל ויהושע הכהן הגדול.

ב. כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, לֵאמֹר: הָעַם הַזֶּה אָמְרוּ, לֹא עָתָּה בֵּית יְהוָה לִהְבִּנוֹת.

**הסבר:** העם טוענים שאין זה הזמן להמשיך ולבנות את בית המקדש.

### הערה:

רד"ק: מצד אחד שבי ציון ידעו שהסתיימה גזרת הגולה שה' אפשר להם לעלות בחזרה לארץ ע"י הצהרת כורש, ולפי הנביאים גזרת הגלות הייתה לשבעים שנים, ולכן היה מצופה שימשכו לבנות את בית המקדש.

מנגד העם ראה שצרי יהודה הצליחו לשכנע את מלך פרס שיעצור את הבנייה.

ובאותו השנה הייתה שנת בצורת כעונש על כך שהם עצרו את בניית בית המקדש וירושלים.

ושראה ה' שהעם לא הבין שעליו להמשיך לבנות את בית המקדש ושהבצורת היא עונש על כך שהפסיקו את בנייתו, שלח להם את הנביא חגי.

מלבי"ם: שבי ציון חשבו שבזמן הגאולה יהיו ניסים גלויים, ושתהיה מלחמת גוג ומגוג, בנוסף הם חשבו שבזמן הגאולה בניית בית המקדש תהיה להם מנוחה מהגויים שיאפשרו להם לבנות את בית המקדש, ובנוסף הם חשבו שבעת הגאולה הם יזכו לשלטון עצמאי, כאשר בפועל הם היו תחת שלטון פרס, ושראו שהדברים לא מתקיימים חשבו שאין זה זמן הגאולה השלמה, ולכן היה צריך לשלוח להם את חגי הנביא שיעודד אותם להמשיך בבניית בית המקדש.

**תשובת חגי הנביא לטענת העם שאין זה הזמן לבנות את בית המקדש**

ג ויהי, דבר-יהוה, ביד-חגי הנביא, לאמר. **ד העת לכם אתם, לשבת בבתיכם ספונים--והבית הזה, חרב.** ה ועתה, כה אמר יהוה צבאות: שימו לבבכם, על-דרכיכם. ו זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין-לשבעה שתו ואין-לשכרה, לבוש, ואין-לחם לו; והמשתכר--משתכר, אל-צרוך נקוב. ז כה אמר, יהוה צבאות: שימו לבבכם, על-דרכיכם. ח עלו ההר והבאתם עץ, ובנו הבית; וארצה-בו ואכבד (ואפבדה), אמר יהוה. ט פנה אל-הרבה והנה למעט, והבאתם הבית ונפחתי בו: יען מה, נאם יהוה צבאות--**יען ביתי אשר-הוא חרב, ואתם רצים איש לביתו.** י על-כן עליכם, פלאו שמים מטל; והארץ, פלאה יבולה. יא ואקרא חרב על-הארץ ועל-ההרים, ועל-הדגן ועל-התירוש ועל-היצהר, ועל אשר תוציא, האדמה; ועל-האדם, ועל-הבהמה, ועל, כל-יגיע כפיים.

**הערה:**

הנביא חגי מעודד את העם ומשכנע אותם לחדש את בניית בית המקדש בטענות הבאות:

**א. אין זה ראוי שאתם יושבים מכובדים ובית המקדש חרב ( ד' )**

**ב. אין זה ראוי שתתעסקו בנושאים גשמיים פרטיים במקום לעסוק בבניית בית המקדש**

**ג. המצב הכלכלי הקשה ושנות הבצורת נגרמים בגלל שאינכם בונים את בית המקדש, בנייתו תביא להפסקת העונש ולשיפור במצבכם הכלכלי. ( י-יא )**

**ד. ה' יהיה אתכם ויעזור לכם לסיים את בניית בית המקדש. " ויאמר חגי מלאך יהוה, במלאכות יהוה--לעם לאמר: אני אתכם, נאם-יהוה. (פס' יג')"**

## תגובת מנהגי העם

יב וישמע זרבל בן-שלתיאל ויהושע בן-יהוצדק הכהן הגדול וכל שארית העם, בקול יהוה אלהיהם, ועל-דברי חגי הנביא, כאשר שלחו יהוה אלהיהם; ויראו העם, מפני יהוה. יג ויאמר חגי מלאך יהוה, במלאכות יהוה--לעם לאמר: אני אתכם, נאם-יהוה. יד ויער יהוה את-רוח זרבל בן-שלתיאל פחת יהודה, ואת-רוח יהושע בן-יהוצדק הכהן הגדול, ואת-רוח, כל שארית העם; ויבאו ויעשו מלאכה, בבית-יהוה צבאות אלהיהם. טו ביום עשרים וארבעה לחדש, בששי, שנת שתים, לדריוש המלך.

### הערה:

נבואת חגי היא דוגמא יוצאת דופן בה דברי הנביא מביאים לשינוי בהתנהגות העם. מנהגי העם זרובבל (מנהיג מדיני) ויהושע הכהן הגדול (מנהיג רוחני) והעם מקבלים את דברי חגי הנביא וחוזרים לעסוק בבית בית המקדש.

### חגי פרק ב'

א בשביעי, בעשרים ואחד לחדש--היה, דבר-יהוה, ביד-חגי הנביא, לאמר. ב אמר-נא, אל-זרבל בן-שלתיאל פחת יהודה, ואל-יהושע בן-יהוצדק, הכהן הגדול--ואל-שארית העם, לאמר. ג מי בכם, הנשאר, אשר ראה את-הבית הזה, בכבודו הראשון; ומה אתם ראים אתו, עתה--הלוא כמהו פאין, בעיניכם

### הערה:

מבין שבי ציון היו שזכו לראות את בית המקדש הראשון, הם התאכזבו למראת בית המקדש השני, שבתחילתו היה קטן ופשוט יותר באופן משמעותי מבית המקדש הראשון, בנוסף לכך היו חסר בו ארון ברית ה'. הנביא חגי פונה אליהם ומעודד אותם.

ד ועתה חזק זרבל נאם-יהוה וחזק יהושע בן-יהוצדק הכהן הגדול וחזק כל-עם הארץ, נאם-יהוה--ועשו: **פי-אני אתכם, נאם יהוה צבאות. ה את-הדבר אשר-כרתי אתכם, בצאתכם ממצרים, ורוחי, עמדת בתוכם--אל-תיראו.**

**הסבר:** הנביא מחזק את מנהיגי העם זרובבל ויהושע ומעודד אותם להמשיך בבניית בית המקדש, כי ה' שהוציא את עם ישראל ממצרים איתם, ולכן אין הם צרכים לחשוש.

ו כי כה אמר יהוה צבאות, עוד אחת מעט היא; ואני, מרעיש את-השמים ואת-הארץ, ואת-הים, ואת-החרבה. ו והרעשתי, את-כל-הגוים, ובאו, חמדת כל-הגוים; ומלאתי את-הבית הזה, כבוד--אמר, יהוה צבאות. ח לי הפסוק, ולי הזהב--נאם, יהוה צבאות. ט גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון, מן-הראשון--אמר, יהוה צבאות; ובמקום הזה אתן שלום, נאם יהוה צבאות.

הסבר: ה' מבטיח לעם ישראל שתי הבטחות עתידות:

**א. יבוא יום ויהיה שלום בין עם ישראל והגויים.**

**ב. יבוא יום ובית המקדש השני יהיה גדול יותר מבית המקדש הראשון.**

הערה: בפרקים א'-ב' עסקנו בנבואת חגי שקרא לעם לחזור ולבנות את בית המקדש, כנגד הטענה שרצון ה' הוא בהפסקת הבנייה.

הסיבות להפסקת בניית בית המקדש, מתוך מחשבה שזה רצון ה'	טענות הנביא חגי המוכיחות שה' רוצה בהמשך בניית בית המקדש ושיש להמשיך ולבנות אותו
קבלת מלך פרס את טענת צרי יהודה שהעם הבונה את ירושלים ובית המקדש מתכוון למרוד בו וציווי המלך להפסקת הבנייה	אין זה ראוי שתחיו בארץ ישראל ותתעסקו רק בעניינים גשמיים פרטים
המצב הכלכלי הקשה שנגרם בגלל הבצורת.	אין זה ראוי שתגרו בבתים יפים בארץ ישראל בזמן שבית המקדש חרב
המצב המדיני בו עם ישראל קבל רק אוטונומיה לניהול חייו בארץ ישראל, אך לא קבל שליטה מוחלטת על הארץ	ה' יהיה אתכם ויעזור לכם לסיים לבנות את בית המקדש
העם ציפה לניסים גלויים בזמן הגאולה	הבצורת איננה מוכיחה שה' לא רוצה שתבנו את בית המקדש, אלא היא עונש על כך שהפסקתם לבנות אותו, בניית בית המקדש תביא לשיפור במצבכם הכלכלי
העם ציפה למלחמת גוג ומגוג שתבשר את בוא הגאולה	

## עזרא פרק ז'

### הקדמה:

**פרקים א'-ו'** עסקו בעיקר בחידוש בניית בית המקדש עד שנחנך בימי דריווש מלך פרס.

**פרקים ז'-י'** עוסקים בתקופה מאוחרת יותר שבה עלה מבבל לירושלים עזרא הסופר שהחל להנהיג רוחנית את היהודים שחזרו לארץ.

עזרא הסופר, בן למשפחת כהונה גדולה, משפחת צדוק, בעל תואר סופר - חכם הבקיא בתורת משה, עלה לארץ עם כ-1500 יהודים מבבל בשנת 458 לפנה"ס לערך, כ-80 שנה לאחר גלי העלייה הראשונים. עלייתו של עזרא התאפשרה לאחר שקיבל אגרת מטעם המלך הפרסי, ארתחשסתא ה-1 (שמלך אחרי המלך דריווש) שבו המלך נותן לעזרא סמכויות רבות וייחודיות על יהודה:

1. חוקי התורה הוכרו כחוקי המלך בפחוות יהודה – היתר שניתן לעזרא מהווה הכרה בתורה כספר החוקים של יהודה.
2. סמכויות בתחום המשפט – עזרא קיבל סמכויות ביצוע ואכיפה רבות כגון: היתר למנות שופטים ודיינים שישפטו על-פי חוקי התורה שהוכרו כחוקי המלך. עזרא הוכר באגרת זו כשליחו של המלך והשופט העליון של כל היהודים בארץ ישראל כולה. בנוסף, עזרא קיבל סמכויות כמו הוצאה להורג, הגליה של פושעים, מאסר והחרמת רכוש.
3. גיוס עולים ותרומות לבית המקדש – עזרא הוסמך לגייס עולים מקרב גולי בבל ולאסוף תרומות של כלי כסף וזהב. בנוסף, עזרא קיבל תרומות מאוצר השלטון הפרסי.
4. פטור ממסים לכהנים וללוויים – עזרא קיבל סמכות לפטור את הכהנים והלוויים שעבדו בבית המקדש מתשלום מיסים, כחלק מנוהג קבוע של האימפריה הפרסית (רכישת הנאמנות של כוהני העם הנכבש).



א ואחר הדברים האה במלכות ארתחשסתא מלך פרס עזרא ברשריה ברעזריה  
ברחלקיה: ב ברשלים ברצדוק בראחיטוב: ג בראמריה ברעזריה ברמריות: ד  
ברזריה ברעזי ברבקי: ה בראבישוע ברפינחס בראלעזר בראהרן הכהן  
הראש: ו הוא עזרא עלה מבבל והוא ספר מהיר בתורת משה אשר נתן יהוה  
אלהי ישראל ויתרלו המלך כידי יהוה אלהיו עליו כל בקשתו:

### הסבר:

- בפסוקים אלו מפורט הייחוס של עזרא ממנו אנו לומדים שהוא היה מצאצאי אהרון הכהן.
- בנוסף מתואר עזרא הסופר כבקיאת בתורה המקרב למלך פרס (ארתחשסתא).
- חז"ל משבים את עזרא למשה רבינו, " רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו, אלמלא קידמו משה (" תוספתא סנהדרין, פרק ד, הלכה ז), בסוף תקופת התנ"ך הקב"ה שם בעם ישראל דמות רוחנית עצומה, על מנת לטעת ולחזק בקרב העם את לימוד התורה וקיום המצוות.

ז ויעלו מבני ישראל ומן הכהנים והלויים והמשררים והשערים והנתינים אל  
ירושלים בשנת שבע לארתחשסתא המלך: ח ויבא ירושלים בחדש החמישי  
היא שנת השביעית למלך: ט כי באחד לחדש הראשון הוא יסד המעלה מבבל  
ובאחד לחדש החמישי בא אלירושלים כידי אלהיו הטובה עליו: י כי עזרא הכין  
לבבו לדרוש את תורת יהוה ולעשת וללמד בישראל חק ומשפט:

### הסבר:

בפסוקים אלו מתוארת עליית עזרא ( ביחד אתו עלו אנשים נוספים) והרשות שקבל  
עזרא שחוקי התורה יהיו חוקים רשמיים ביהודה.

### הערה:

עזרא יוצא לארץ ישראל בא' לחודש הראשון הוא חודש ניסן, חודש זה מסמל את  
הגאולה שבו נגאלנו ויצאנו ממצרים.  
עזרא מגיע לירושלים בא' לחודש החמישי הוא חודש אב, חודש המסמל את החורבן  
והגלות,

**יציאתו של עזרא מבבל מסמלת את הגאולה, הגעתו של עזרא לירושלים מסמלת  
את סיום הגלות.**

אגרת המנוי שכתב ארתחשסתא לעזרא

יא וְהָאֵל פֶּרְשָׁן הַנְּשִׁתּוֹן אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָא לְעִזְרָא הִכְהֵן הַסֵּפֶר סֵפֶר דְּבָרֵי מִצּוֹת־יְהוָה וְחֻקָּיו עַל־יִשְׂרָאֵל: יב אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָא מֶלֶךְ הַמְּלָכִים, לְעִזְרָא הִכְהֵן סוֹפֵר הַדָּת שֶׁל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, גְּמוּר וְעֵתָהּ. יג מִמְּנֵי הוֹשֵׁם צוֹ אֲשֶׁר כָּל מִתְנַדָּב בְּמַלְכוּתִי מֵעַם יִשְׂרָאֵל וְכַהֲנֵי וְהַלְוִיִּים לְלֶכֶת לִירוּשָׁלַיִם, עִמָּךְ יֵלֵךְ. יד יַעַן אֲשֶׁר מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ וְשִׁבְעַת יוֹעֲצָיו נִשְׁלַח, לְבַקֵּר עַל יְהוּדָה וְלִירוּשָׁלַיִם בְּדַת אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר בִּינְדָךְ. טו וְלַהּוֹבִיל כֶּסֶף וְזָהָב, אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ וְיוֹעֲצָיו הִתְנַדְּבוּ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם מִשְׁכָּנוֹ. טז וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר תִּמְצָא בְּכָל מְדִינַת בָּבֶל, עִם הַתְּנַדְּבוֹת הָעָם וְהַכַּהֲנִים הַמִּתְנַדְּבִים לְבֵית אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם. יז עַל כֵּן בְּמֶרֶץ תִּקְנֶה בְּכֶסֶף הַזֶּה פְּרִים אֵילִים כְּבָשִׂים, וּמִנְחוֹתֵיהֶם וְנֹסֶפִיהֶם, וְתִקְרִיב אוֹתָם עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית אֱלֹהֵיכֶם שְׁבִירוּשָׁלַיִם. יח וְיָמָּה שְׁעָלֶיךָ וְעַל אַחֶיךָ יִיטֵב לַעֲשׂוֹת בְּשָׂאֵר הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, כְּרָצוֹן אֱלֹהֵיכֶם תַּעֲשׂוּ. יט וְהַכֹּלִים, אֲשֶׁר נִתְּנִים לְךָ לַעֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵיךָ, מִסֹּר לִפְנֵי אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַיִם. כ וּשְׂאֵר צָרָךְ בֵּית אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר יוֹטֵל עָלֶיךָ לַתֵּת, תִּתֵּן מִבֵּית גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ. כא וּמִמְּנֵי אֲנִי אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָא הַמֶּלֶךְ, הוֹשֵׁם צוֹ לְכָל הַגִּזְבָּרִים אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַנְּהַר, כִּי כָל אֲשֶׁר יִשְׁאַלְכֶם עִזְרָא הִכְהֵן, סוֹפֵר הַדָּת שֶׁל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, בְּמֶרֶץ יַעֲשֶׂה. כב עַד כֶּסֶף כְּכָרִים מָאָה, וְעַד חֲטִים כּוֹרִים מָאָה, וְעַד יַיִן בְּתִים מָאָה, וְעַד בְּתִים שְׁמֹן מָאָה, וּמִלַּח לְלֹא כֶּתֵב. כג כָּל אֲשֶׁר מִמִּצּוֹת אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם יַעֲשֶׂה בְּזְרִיזוֹת לְבֵית אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, אֲשֶׁר לָמָּה יִהְיֶה קֶצֶף עַל מַלְכוּת הַמֶּלֶךְ וּבְנָיו. כד וְלָכֶם מוֹדִיעִים אֲשֶׁר כָּל הַכַּהֲנִים וְהַלְוִיִּים, הַמְּשׁוֹרְרִים הַשּׁוֹעֲרִים, הַנְּתִינִים וְעוֹבְדֵי בֵּית הָאֱלֹהִים הַזֶּה, מִתֵּת מִנְחָה וּמִס אֵין רִשְׁאֵי לְהִטִּיל עֲלֵיהֶם. כה וְאַתָּה עִזְרָא, כְּחֻכְמַת אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר בִּינְדָךְ מִנָּה שׁוֹפְטִים וְדִינִים, אֲשֶׁר יִהְיוּ דָּנִים אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַנְּהַר, אֶת כָּל יוֹדְעֵי דַת אֱלֹהֵיךָ, וְאֲשֶׁר לֹא יָדַע תּוֹדִיעֵנוּ. כו וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה עוֹשֶׂה דַת אֱלֹהֵיךָ וְדַת הַמֶּלֶךְ, בְּמֶרֶץ הַדִּין יִהְיֶה נַעֲשֶׂה בּוֹ אִם לְמוֹת אִם לְגָלוּת, אִם לַעֲנֹשׁ כַּסְפִּים וְלֹא־סוֹרִים.

פירוט הזכויות שקבל עזרא ממלך פרס

- א. רשות לעלות מאזור בבל לירושלים לעזרא ולכל מי שירצה להצטרף אליו.
- ב. עזרא קבל סמכות לפקח ולדאוג שהתורה תקבל מעמד של חוק רשמי בממלכת יהודה.
- ג. עזרא קבל סמכות למנות שופטים.
- ד. עזרא קבל אישור להעניש כל אדם שלא יקיים את מצוות התורה.
- ה. המלך והשרים בפרס תרמו בעצמם כספים לצורכי בית המקדש.
- ו. המלך ציווה שכל הוצאות בית המקדש ימומנו על ידי אוצר המלך.
- ז. הכהנים והלוויים שעובדים בבית המקדש קבלו פטור ממס ( אישור שאינם צרכים לשלם מס).

**הערה:**

ניתן ללמוד מהאיגרת שכתב ארתחשסתא לעזרא שהמלך כבד מאוד את אלוקים, הוא מכנה אותו "אלוקי השמים" ודואג לתרום מכספי הממלכה לממון הקורבנות. בנוסף ניתן ללמוד שהמלך כבד והעריך מאוד את עזרא.

כֹּז בְרוּךְ יְהוָה, אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ-- אֲשֶׁר נָתַן כְּזֹאת, בְּלֵב הַמֶּלֶךְ, לְפָאֵר, אֶת-בֵּית  
יְהוָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. כַּח וְעָלִי הָטָה-חֶסֶד, לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וַיֹּעֲצֵנו, וּלְכַל-שָׂרֵי  
הַמֶּלֶךְ, הַגְּבָרִים; וְאֲנִי הִתְחַזְקֵתִי, כִּי-יְהוָה אֱלֹהֵי עָלֵי, וְאֶקְבְּצָה מִיִּשְׂרָאֵל  
רְאשִׁים, לְעֹלֹת עִמִּי.

**הסבר:** תגובת עזרא לאיגרת של המלך ארתחשסתא:

א. עזרא הודה לה' על כך שסובב את הדברים וגרם לכך שהמלך ארתחשסתא יכתוב את האיגרת.

ב. עזרא התכוון לעלייה לארץ ואסף סביבו אנשים שיעלו איתו לירושלים.

**הערה:**

בניגוד לעלייה המשמעותית שהייתה בימי כורש המוזכרת בפרק ב', עליית עזרא הייתה מצומצמת " וְאֶקְבְּצָה מִיִּשְׂרָאֵל רְאשִׁים, לְעֹלֹת עִמִּי".

רוב היהודים לא עלו לארץ והמשיכו להתגורר בגלות, למרות הצהרת כורש והאיגרת של המלך ארתחשסתא.